

Biện pháp giáo dục giá trị trách nhiệm cho học sinh lớp 2 qua tổ chức hoạt động trải nghiệm tại các trường tiểu học quận Gò Vấp, thành phố Hồ Chí Minh

Đỗ Thị Hoàng Anh*

*Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh

Received: 06/7/2023; Accepted: 17/7/2023; Published: 20/8/2023

Abstract: Modern education trends place much importance on the development of personality and values for students. The organization of experiential activities helps to accomplish this goal, while creating a learning environment that is interesting and engaging and stimulates students' curiosity and creativity. Through experiential activities, students will have the opportunity to participate in projects and community activities, thereby realizing the importance of personal and community responsibility. This contributes to the creation of an active learning community and the development of the student's social personality.

Keywords:

1. Đặt vấn đề

Giáo dục nhân cách toàn diện là mục tiêu cơ bản của hệ thống giáo dục quốc dân và đang là vấn đề quan tâm của toàn xã hội. Trong xã hội hiện đại, chất lượng con người với các tiêu chí về phẩm chất và năng lực đang đòi hỏi toàn xã hội phải dốc sức trong cuộc cạnh tranh toàn cầu. Ở mỗi giai đoạn lịch sử, mô hình nhân cách có thể có những yêu cầu mới khác nhau, song quy luật về sự hình thành và phát triển nhân cách con người vẫn phải là vấn đề cơ bản, cốt lõi của lí luận và thực tiễn giáo dục.

Tổ chức hoạt động trải nghiệm (HĐTN) tại trường tiểu học (TH) giúp học sinh (HS) tiếp xúc và tham gia vào các hoạt động thực tế trong môi trường học tập. Điều này giúp HS áp dụng kiến thức và kỹ năng của mình vào các tình huống thực tế, từ đó rèn luyện và phát triển phẩm chất trách nhiệm như quản lý thời gian, làm việc nhóm, đảm nhận vai trò cá nhân trong một tập thể.

Xu hướng giáo dục hiện đại đặt nhiều tầm quan trọng vào việc phát triển nhân cách và giá trị cho HS. Việc tổ chức HĐTN giúp thực hiện mục tiêu này, đồng thời tạo ra một môi trường học tập thú vị, hấp dẫn và kích thích sự tò mò và sáng tạo của HS. Qua các HĐTN, HS sẽ có cơ hội tham gia vào các dự án, hoạt động cộng đồng, từ đó nhận ra tầm quan trọng của trách nhiệm cá nhân và cộng đồng. Điều này góp phần tạo ra một cộng đồng học tập tích cực và phát triển nhân cách xã hội của HS.

Giáo dục giá trị trách nhiệm (GDGTTN) không chỉ tác động đến khía cạnh đạo đức mà còn ảnh hưởng đến tất cả các khía cạnh của cuộc sống cá nhân và xã hội. Việc rèn luyện và phát triển giá trị trách nhiệm từ

lớp 2 sẽ góp phần xây dựng nền tảng vững chắc cho sự phát triển toàn diện của HS trong tương lai.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. GDGTTN thông qua tổ chức HĐTN cho HS lớp 2

GDGTTN thông qua tổ chức HĐTN cho HS lớp 2 là tổ chức hoạt động dạy học mà ở đó GV là người thiết kế, tổ chức, hướng dẫn, định hướng HS thực hiện các HĐTN; HS sử dụng kinh nghiệm sẵn có của mình tham gia vào các HĐTN để tự khám phá, chiếm lĩnh tri thức; hình thành ý thức trách nhiệm trước những hành động của mình, tự giác thực hiện các bổn phận, nghĩa vụ của bản thân, đưa ra quyết định có trách nhiệm và chịu trách nhiệm trong mọi tình huống.

2.2. Biện pháp về GDGTTN cho HS lớp 2 qua tổ chức HĐTN tại các trường TH quận Gò Vấp, TP Hồ Chí Minh

2.2.1. Xây dựng tình huống học tập giáo dục GDTN thông qua HĐTN cho HS trong môi trường giả định/thật trong bước Vận dụng – Thực hành

Tổ chức tình huống học tập là tạo ra hoàn cảnh để HS tự ý thức được vấn đề cần giải quyết, có nhu cầu, hứng thú giải quyết vấn đề, biết được mình cần làm gì và sơ bộ xác định được làm như thế nào. Các tình huống học tập cần được sắp xếp theo một trình tự hợp lí của sự phát triển vấn đề cần nghiên cứu nhằm đưa HS tiến dần từ chỗ chưa biết, biết chưa đầy đủ đến biết đầy đủ, nâng cao dần năng lực giải quyết vấn đề.

Xây dựng các tình huống học tập và hướng dẫn HS giải quyết các tình huống học tập có những cách tổ chức đa dạng, phong phú, lôi cuốn người học tham gia cùng tập thể thảo luận dưới sự hướng dẫn, gợi mở của GV với nhiều hình thức khác nhau.

Thông qua việc giải quyết các tình huống học tập trong môi trường giả định hay môi trường thật giúp người học tiếp thu tri thức trong hoạt động sáng tạo, tư duy.

Xây dựng các tình huống học tập trong môi trường giả định/ thật là một trong những công việc được GV đánh giá là khó khăn nhất trong thực hiện, xây dựng giáo án bài dạy theo quy trình 4 bước mà CTGDPT mới 2018 đã đề xuất. Xây dựng các tình huống học tập trong môi trường giả định/ thật trong bước Vận dụng – Thực hành mà người nghiên cứu đề xuất là hoạt động học tập đưa HS tham gia vào giải quyết các tình huống học tập có vấn đề gắn liền với đời sống thực tiễn của HS. Từ đó giúp HS vận dụng những kinh nghiệm, bài học đã được học vào giải quyết những vấn đề thực tiễn từ đó hình thành và phát triển giá trị trách nhiệm cho HS.

2.2.2. Tăng cường tự đánh giá kết quả và quá trình học tập của HS trong giáo dục GTTN thông qua HĐTN

Đánh giá là một phần không thể thiếu của quá trình dạy học, và đánh giá nói chung chính là vì sự tiến bộ và phát triển của HS. Qua sự đánh giá của GV, bạn bè và đặc biệt là quá trình tự đánh giá, HS nhận biết mình tiến bộ đến đâu, những năng lực nào đã có sự tiến bộ, năng lực nào còn yếu cần điều chỉnh, rèn luyện thêm.

Khi HS biết cách tự đánh giá chính mình và đánh giá lẫn nhau, HS có khả năng tự nhìn lại mình để rèn luyện tốt hơn. Cách đánh giá như thế sẽ thực sự giúp HS hình thành được năng lực.

Tự đánh giá là quá trình HS tự suy nghĩ và tự đưa ra quyết định về mức độ biểu hiện cho những tiêu chí cụ thể để đánh giá về công việc và sự tiến bộ của bản thân. Tự đánh giá có vai trò quan trọng trong các hoạt động giáo dục nói chung và HĐTN nói riêng. Tự đánh giá giúp HS phát triển khả năng nhìn lại mình, “siêu nhận thức” (nghĩ về điều mình nghĩ, mình làm), nhận ra điểm mạnh/ yếu,... năng lực tổ chức, khả năng học tập suốt đời... Tự đánh giá nếu được hướng dẫn và thực hiện một cách đúng đắn sẽ giúp HS phát huy, thực hành phẩm chất trung thực, trách nhiệm.

HS có thể nghiền ngẫm để lựa chọn tiêu chí, cũng có thể đưa thêm các tiêu chí vào nội dung đánh giá.

Khi tự đánh giá, HS có thể chưa đánh giá chính xác. Để giúp HS đánh giá đúng thực chất, HS cần được hướng dẫn, rèn luyện và sẵn sàng được đón nhận khi có sai sót, nhầm lẫn.

Đánh giá đồng đẳng thường được kết hợp với quá trình tự đánh giá là loại đánh giá trong đó HS tham gia vào việc đánh giá sự thể hiện năng lực, khả năng, phẩm chất của bạn học trong nhóm, lớp.

Kỹ năng đánh giá là một trong ba kỹ năng chính giúp hình thành năng lực thiết kế và tổ chức hoạt động

của HS. Kết quả khảo sát ở thực trạng chương 2 cũng cho ta thấy được việc thiết kế những phiếu tự đánh giá phù hợp với lứa tuổi đặc điểm của HS lớp 1 là việc còn khó khăn với GV hiện nay. Với đặc điểm lứa tuổi cũng như chương trình học, phiếu tự đánh giá dành cho HS lớp 1 đa phần cần được thiết kế với nội dung câu từ đơn giản, hình thức chọn lựa đơn giản, gắn với những biểu tượng sinh động như tô màu số ngôi sao hoặc chọn số ngôi sao phù hợp với mức độ đánh giá mà các em cho là phù hợp. Mức độ đánh giá cũng là 3 mức độ đơn giản là “Tốt – Đạt – Cần cố gắng” tương ứng với 3 ngôi sao, 2 ngôi sao và 1 ngôi sao để giúp HS dễ dàng hình dung và chọn lựa. Đề tài đã xây dựng 8 phiếu đánh giá với 8 chủ đề theo quy trình mà người nghiên cứu đã đề xuất.

2.2.3. Tổ chức bài dạy theo hướng vận dụng các tình huống học tập và tăng cường tự đánh giá của HS vào trong quy trình tổ chức giáo dục GTTN thông qua HĐTN

Căn cứ vào quy trình của Chương trình giáo dục phổ thông mới 2018, tác giả đề xuất vận dụng triển khai bài dạy Hoạt động giáo dục theo chủ đề HĐTN với quy trình gồm 4 bước với những hoạt động cụ thể như sau:

Sơ đồ 2.1: Quy trình 4 bước giáo dục GTTN thông qua HĐTN

Nội dung cụ thể của từng bước trong quy trình:

Bước 1: Nhận diện – Khám phá

Thông qua những hoạt động nhóm, cá nhân với nhiều hình thức khác nhau, chủ yếu là những hình thức mang tính kích thích, gợi mở sự hứng thú cho HS. HS bắt đầu tạo mối liên hệ giữa kinh nghiệm đã có với kinh nghiệm hiện tại, kết nối kinh nghiệm đã có với nhiệm vụ hoạt động mà người GV chuẩn bị đưa ra, đồng thời kích thích sự tham gia của HS vào các hoạt động tiếp nối của chủ đề.

Ở bước này, GV thường tổ chức các trò chơi, đặt ra các câu hỏi, đưa ra các sự kiện hoặc vấn đề để HS chia sẻ kinh nghiệm, trình bày, mô tả, kể lại...những hoạt

động đã làm, những kỷ niệm đã có để HS hồi tưởng lại những hoạt động, những kinh nghiệm cũ có mối liên hệ với hoạt động sắp tới trong chủ đề đồng thời tạo sự chú ý và hướng HS vào đúng nhiệm vụ trọng tâm của chủ đề.

Bước 2: Tìm hiểu – Mở rộng: Từ những kinh nghiệm, kí ức mà HS đã liên hệ được ở bước trước, gắn với nội dung hoạt động của chủ đề, HS được tăng cường tham gia các hoạt động làm việc nhóm, giao lưu, giao tiếp giữa HS với HS, HS với GV và các đối tượng khác. Thông qua những hoạt động giao lưu, thực hành làm việc nhóm HS kiến tạo, khái quát được tri thức, làm quen với kỹ năng, hành vi có phạm vi rộng hơn những gì các em đã biết, đã làm trước đó.

Bước 3: Vận dụng – Thực hành: Ở bước này, HS được tham gia các hoạt động học tập có nội dung gắn liền với thực tiễn cuộc sống với môi trường giả định tại lớp học hoặc ngoài không gian lớp học để sử dụng được các kiến thức, kỹ năng đã học vào thực tế. Thông qua việc vận dụng những kiến thức, kỹ năng đó, HS có thể tự điều chỉnh cách thức hoạt động và tích lũy thêm kinh nghiệm cho bản thân từ đó tự tin, chủ động vận dụng những điều đã học vào giải quyết các vấn đề tương tự của thực tiễn vào cuộc sống – môi trường thật- nhà trường, gia đình, cộng đồng.

Bước 4: Đánh giá: Ở bước này chủ yếu tăng cường việc HS tự đánh giá và đánh giá lẫn nhau những gì đã học và làm qua ở các hoạt động. HS được tham gia các hoạt động tự đánh giá, đánh giá đồng đẳng và thu thập ý kiến đánh giá của cha mẹ thông qua các phiếu đánh giá và phiếu nhận xét.

Thông qua việc tự đánh giá và đánh giá lẫn nhau HS sẽ tự khẳng định được mình, tự đề xuất được những biện pháp thỏa đáng để thúc đẩy học tập của bản thân.

3. Kết luận và kiến nghị

3.1. Kết luận

Thực tiễn giáo dục tính trách nhiệm cho HS lớp 2 hiện nay cho thấy, GV và HS đều quan tâm đến giáo dục tính trách nhiệm, nhận thức được tầm quan trọng của tính trách nhiệm tuy nhiên nhận thức về tính trách nhiệm vẫn còn chưa đầy đủ. Giữa nhận thức, thái độ và hành vi biểu hiện tính trách nhiệm của HS không đồng đều. Kết quả khảo sát thực trạng cho thấy, GV còn lúng túng trong việc nắm vững nội dung, cách thức, con đường tổ chức giáo dục tính trách nhiệm, HS còn thiếu thể hiện tính trách nhiệm trong mọi tình huống ở các phương diện trách nhiệm đối với bản thân, gia đình, nhà trường và cộng đồng. Giáo dục tính trách nhiệm hiện nay chủ yếu được GV tổ chức dưới hình thức lồng ghép trong các môn học của nhà trường.

3.2. Kiến nghị

3.2.1. Đối với Sở GD & ĐT TP Hồ Chí Minh

- Bên cạnh GDGTTN cần quan tâm giáo dục các tính trách nhiệm cho HS trong các nhà trường, để các kỹ năng các em thể hiện trong cuộc sống phản ánh những giá trị sống mà các em đã lĩnh hội và có được.

3.2.2. Đối với phòng giáo dục quận Gò Vấp

- Tổ chức chuyên đề bồi dưỡng GV về nội dung chương trình, phương pháp, hình thức tổ chức các hoạt động GD giá trị trách nhiệm cho HS và mời các chuyên gia về lĩnh vực GD giá trị trách nhiệm lên lớp, bồi dưỡng đội ngũ.

- Nhân rộng các báo cáo, sáng kiến kinh nghiệm về tổ chức và sử dụng các phương pháp, hình thức tổ chức, quản lý hoạt động GD giá trị trách nhiệm cho HS để các trường tham khảo, ứng dụng.

3.2.3. Đối với các trường sư phạm

- Đưa nội dung và biện pháp giảng dạy giá trị trách nhiệm cho HS TH và các nội dung hoạt động của sinh viên.

3.2.4. Đối với các trường TH

- Nêu cao vai trò trách nhiệm của GV, HS khi tổ chức các hoạt động.

- Phối kết hợp giáo dục giữa nhà trường, gia đình, xã hội.

- Làm tốt công tác xã hội hoá giáo dục.

- Đẩy mạnh các HĐTN sáng tạo trong công tác giáo dục giá trị trách nhiệm.

3.2.5. Đối với GV

- GV cần nắm vững và rèn luyện các phương pháp GDGTTN thông qua HĐTN.

- Xác định được mục tiêu của hoạt động.

- Hướng dẫn HS chuẩn bị đầy đủ, chu đáo cho từng hoạt động.

- Lựa chọn hình thức tổ chức phù hợp với từng chủ điểm, từng chủ đề, từng nội dung

- Nắm vững quy trình tổ chức các hoạt động GDGTTN cho HS lớp 2 qua HĐTN.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018a). *Chương trình giáo dục phổ thông – Chương trình tổng thể*. Ban hành kèm theo thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo. Nhận từ <https://data.moet.gov.vn/index.php/s/LETzPhj5sGGnDii#pdfviewer>

2. Đinh Thị Kim Thoa, & Bùi Ngọc Diệp. (2014). *Tổ chức các hoạt động giáo dục trong trường trung học theo định hướng phát triển năng lực học sinh*. Tài liệu tập huấn.

3. John Dewey (n.d.). *Democracy and Education*. ISBN 0-684-83631-9.

4. John Dewey. (2012). *Triết lý của John Dewey về giáo dục*. Nxb Trẻ.